

se že od početka navadijo pravilnega sedenja. Ker se prsti zase nič ne gibljejo, ampak le nalahko drže pero, ne bodo ključili kazalca, kar je silno kvarno pri začetnikih glede pisave. Splošne predvaje brez vsake lineature so tudi najboljši navod k početnemu risanju, ker otroci se navadijo prostih, pogumnih potez, posebno če se vaje taktirajo. V navodilu je pri vsaki vaji taktiranje razloženo. Prav dobro poudarja izdajatelj: „Glavna stvar ni toliko oblika črk, ampak vaja roke v pravilnih in spretnih gibljajih.“ Pisava postane vsled tega gibčna in pravilna ter sposobna za vsakdanje življenje. Pri dosedanem lepopsnem pouku so se učenci večinoma le učili kopirati lepe poteze, zato so pa tudi pri narekovanju, če je bilo treba nekoliko hitreje pisati, opustili vse lepopsne predpise in vsak je po svoje mazal, kakor je vedel in znal. Največ se je pri taki metodi izcimila dvojna pisava, in sicer neka paradna za lepopsno uro in pa — nerazločna ter neokretna za navadno rabo. To je posledica, ako se premalo pazi na pravilno gibanje in izurjenost roke, potem se ukorenini krčevito držanje peresa in neokretno potezanje.

Navodilo, ki je vsega priporočila vredno, se naslanja vobče na Castairjeve nauke, kaže nam pa tudi mnogo izvirnega kot plod mnogoletne lastne prakse. Želimo, da bi obljubljeni II. zvezek za višje razrede prav kmalu izšel v zmislu od deželnega šolskega sveta odobrenega podrobnega učnega načrta, ki je objavljen na koncu I. zvezka. Glede šolskih zvezkov pa bi želeli, da bi bila razpolovitev na zvezkih brez lineature ob kraju zaznamenovana s pikami, ker učenci, posebno začetniki — to le težko sami pogode.

—a—

Letopis Matice srpske. Knjiga 223. i 224. Sveska I. i II. za godinu 1904. U Novom Sadu. Izdanje Matice srpske. 1904, v. 8°, 248 strani — Vsebina tega imenitnega letopisa je večinoma posvečena zgodovinskim razpravam. Na čelu je spis: Vaskrs države srpske, političko-istorijska studija o prvom srpskom ustanku 1804 do 1813 „Stojana Novakovića“. (1.—109.) — Na četrtem mestu jo tiskana razprava: „Odnosaji izmegju Srbije i Ugarske (1331—1355.) (Svršetak.) Spisal Peter Marković. Na petem mestu so: „Prilošci istoriji Srba u Ugarskoj krajem XVII. i početkom XVIII. veka. Spisal Jovan Radonić. (189.—220. str.). Bolj zanimiva sta dva spisa, ki zavzemata v knjigi drugo in tretje mesto. Prvi objavlja (str. 109.—113.) nekaj iz pesniške ostaline Branka Radičevića. Rokopis je hranil gosp. A. Hadžić, ki ga je dobil pred mnogimi leti od dra. Branka Stefanovića. Uredništvo obeča, da izide ostali del ostaline — in ta je velik — v „Brankovem kolu“. Letopis objavlja krasno pesem, ki je objavljena v različnih izdanjih, v celini, kakor je ohranjena v ostalini. Naslov ji je „Kad mladijah umreti“ in v njej toži o svoji slabosti, ki ga je vrgla na bolniško postelj in mu stavlja bližnjo smrt pred oči. Te pesmi se je doslej tiskal le kratek fragment, sedaj se je pa objavila pesem v celoti, seveda še neopiljena, in bode treba večšega komentatorja, da popravi besedilo in izpolni izpuščene besede. Branko Radičević se je rodil 15. marca leta 1824. v slavonskem Brodu. Gimnazijo je izvršil v Sremskih Karlovcih (1836—1841). Potem se je po kratkem odmoru na roditeljskem domu zaradi bolezni učil pravnih nauk v Beču (1845—1848) ter je odšel l. 1849. na Dunaj učiti se zdravništva ter je tamkaj umrl 18. junija 1853. l., 29 let star. — Izdal je tri knjige pesni, 1. in 2. leta 1847. sam na Dunaju, po-smrtne pesmi pa je izdal 1862. leta v Temešvaru njegov oče. On in Njegoš, pesnik „Gorskega venca“, sta bila prva, ki sta odlične vzore umetne poezije napisala v narodnem duhu ter konec naredila klasicizmu v srbski književnosti. Vsebina njegovih pesmi je poezija srca in sanjarske mladosti. Njegove pesmi, posebno priljubljene nežnemu spolu, se dvigajo do popolne lepote. Poseben glas uživa njegov

„Djački sestanek“, v katerem poetski opisuje razhod abiturijentov iz karlovske gimnazije l. 1844. — Drugi spis je „Hrvatska lepa književnost u početku XX. vijeka“. Napisal Jovan Hranilović (114.—149.). V uvodu riše pisatelj, ki je sam hrvaški pesnik ter je nekaj časa urejeval „Vienac“, različne centre hrvaške književnosti, kakršni so: Hrvatska Matica in Društvo sv. Jeronima v Zagrebu ter nekaj literarnih listov, od katerih pa je najboljši in najstarejši „Vienac“ letos v gospoda zaspal, da ne spominjam vseh efemernih prikazni, kakršne so bile „Nova nada“, „Život“, „Mladost“ itd. V Zadru je „Matica dalmatinska“. V Sarajevu je bila „Nada“, ki je po krasnih uspehih nehala izhajati, ker vlada ni imela primernega političnega uspeha od svojih ogromnih gmotnih žrtev. Celo v Ameriki so se jeli gibati Hrvatje. Potem razpravlja pisec o vprašanju, kolikšen je vpliv velikih svetskih književnosti, posebno slovanskih na hrvaško književnost, ter konstatuje veliki ta vpliv pri vseh pisateljih, ki so se držali gesla, da je treba negovati patrijotsko estetiko in etično tendencijo, ter so zajemali iz starih klasičnih in priznanih starih književnih mojstrskih del svoje vzore; potem pa omenja boja „modernistov“, pod katerim imenom so se zbrali vsi posnemalci naturalistične struje, t. j. dekadenti, simbolisti, veristi itd. proti tradicionalistom. Kakor se kaže, se obe struji v novejšem času bližata; to svedoči hrvaško pisateljsko društvo, ki mu je član izmed uglednejših starejših pisateljev n. pr. Sandor Gjalski, izmed mlajših pa Milivoj Dežman. Pisatelj popisuje vpliv modernih dramatikov: Ibsena, Sudermana, Przibiszewskega, Hartmanna, potem Maupassanta, Gorkega, Gabr. d' Annuzia, Čehova, Sienkiewicza, Maeterlincka, Tolstega in dekadentov. Opaža se nazadovanje epskega pesništva in naraščanje lirске produkcije. Pesniki so sicer pod tujim vplivom, a vendar so mnogi med njimi krepke individualne nature. Tudi odličnih pripovedovalcev je na Hrvaškem parnasu več nego stihotvorcev. Čudna prikazen je, da sta si hrvaško in srbsko slovstvo, čeprav se obe istega jezika poslužujeta, eno drugemu indiferentni, lahko bi se reklo, često tudi nasprotni.

R. Perušek. (Konec prih.)

Slovník staročeský, napsal Jan Gebauer. Vidávaji „Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, a „Česka grafická akciová společnost Unie“. Tega dela je izšel 10. sešitek. Cena 4 K.

Jan Kollár, narozen 29. VII. 1793; zemřel 24. I. 1852. V upominku na převezení ostatků jeho z Vidně do Prahy v dnech 14.—16. května 1904. Napsal Jan Jakubec. Cena?

Upodabljavača umetnost

Glasovi dunajske kritike o razstavi slovenskih umetnikov. (Konec.) „Fremdenblatt“, glasilo ministrstva za zunanje stvari, je prinesel dne 8. marca poročilo: „Naraščajoči naraščaj, najmlajša mladina. Sedanja razstava pri Miethkeju nas seznanja s skupino mladih slovenskih umetnikov, ki so se združili v zvezo „Sava“. Da je to pleme bogato nadarjeno, je pokazala spet lansko leto umetno-obrtna razstava v Celovcu, ki smo jo videli prej na Dunaju. Tudi mladi pri Miethkeju vzbujajo simpatijo, ki jo vzbuja življenje. Imajo talent, in ta talent je modern. Njih svet je občutje barv, „impresija“, deloma kakor jo razumejo v Monakovem in Dachauu. Večinoma so izložene pokrajine, krajinski barvni in svetlobni učinki, sveži iz oči, sveži s palete. Splošno odločujejo barvni blesk od predmetov ter ga podajajo

dobi strokovnjak zanimivosti na vsaki strani; mi tu na nje le opozarjamo. Sploh pa, kdor bo odslej vprašal Miklošičev etimološki slovar ali tudi Pleteršnikov za izvor kake besede, treba se mu bo najprej prepričati, ni li pisal kaj o njej naš pisatelj; zlasti se s temi razpravami lahko okoristi dotični odstavek v Sketovi slovnici. — Od tako delavnega gosp. pisatelja smemo pričakovati še mnogo temeljitih del, ki bodo kakor ta pričala o zmožnosti in trudoljubivosti Slovencev.

Dr. Jos. Tomišek.

Rokovnjači, narodna igra s petjem v petih dejanjih, po Jurčič-Kersnikovem romanu, spisal Fran Govekar. Overturo in glasbene točke uglasbil Viktor Parma. Tiskala in založila „Goriška tiskarna“ A. Gabršček. Te priljubljene narodne igre je izšel drugi, popravljeni natisk. Cena 80 h.

Talija, zbirka gledaliških iger, ureja Fran Govekar. V Gorici 1904. Tiska in zalaga „Goriška tiskarna“ A. Gabršček. Te zbirke je izšel 17. snopič, ki obsega E. Raupachovo žaloigro „Mlinar in njegova hči“.

Letopis Matice srpske. (Konec.) Od starih ilirskih pesnikov živita samo še Ivan vitez Trnski, predsednik društva hrvaških književnikov, in fra Grgo Martić. Tretji, Stjepan Iljašević, je umrl 2. januarja 1903. leta (Zimzelenke). Jos. Eug. Tomić se je jel pečati posebno z romanopisjem, dočim so pesniki Nap. Špun-Stričić, Franjo Ciraki, Ivan Zahar in drugi umolknil. Dr. Fr. Marković, ki se je odlikoval s svojimi dramami, se je zaglobil v filozofske študije. Hugo Badalić, prevodilec Goethejevega Fausta, je izdal l. 1897. v zalogi Matice hrv. svoje izbrane pesme lirske, rodoljubne in reflektne vsebine. Njegov drug iz te dobe je profesor filozofije, dr. Gjuro Arnold, čigar tožne pesmi so izlivi o nestalnosti, ločitvi in o zmagi zlobe nad krepostjo. Hranilović je zaslovel po svojih „Žumberačkih elegijah“, Avgust Harambašić razvija krčevito plodnost, se odlikuje po lahkoti pevanja, ali je precej površen. Silvije Kranjčević je pesnik skepse in pesimizma. Najnovejša zbirka njegovih pesmi „Trzaji“ obsega mnogo lepih idej, ali preveč je v teh pesmih simbolizma in nejasnosti ter svetobolja. Josip Milaković je rodoljuben pesnik nežnega temperamenta brez posebnega poleta. Tugomir Alaupović, rodom Bosanec, izraža krepko svoje rodoljubje v lepem jeziku ter je s tem zasenčil mnoge druge pesnike, vendar se nam zdi, da je g. Hranilović premalo iztaknil njegovo gostobesednost brez globoke psihologije. Stjepko Ilijić, kakor doslej navedeni trije pesniki, deluje v Bosni. On ima mnogo zdrave simbolike v svojih pesmih, vendar nikdar ne zahaja v meglovitost dekadentstva.

Druga skupina so dalmatinski pesniki. Najstarejši je dr. Ante Tresić-Pavičić. Njegov slog je visoko doneč, obzorje prostrano, fantazija bujna in vendar refleksija hladna in gostobesedna. Rikard Katalinić-Jeretov je ljubezniv pesnik, ki daje duška svojim plemenitim čuvstvom, vendar ne more prav ogreti. Bratje Nikola, Ivan in Mato Ostojići. Prvi se odlikuje po mirni in trezni ljubezni do domovine in ostrim promatranjem človeških prilik. Drugi je prvemu soroden; posebno se dojemajo srca njegove elegije. Tretji je idealen rodoljub in prijatelj svobode. Heres de la Maraja (Milan Begović) je udaril v svoji knjigi „Boccodoro“ na zastarele strune aristokratske španjske lire. Vladimir Nazor piše epske pesmi iz mitološke dobe. Jezik je lep, stih pa so presvobodni, predmet samo za poznavalce mitologije užiten. Ante Petravić je rodoljuben pesnik, ki se kreče v retorskih figurah v razblinjenem slogu. Marin Sabić (Trenutci) je samozadovoljen pesnik, ki mu je edini predmet njegova lastna oseba in njegove ljubavne spletke in nezgode. Dinko Sirovica je patriotski pesnik, ki realno opeva

priliko svojega naroda brez fantastnih ditirambov in umišljenih vzdihov. Jurij Kapić spretno posnema ton narodne pesmi. *Neurasthenikus* (Vicko Mihaljević) je izdal stihovan dnevnik originalnega, duhovitega človeka, kjer je najti (Pregršt šušnja) mnogo ugodnih refleksij, impresij itd. Tudi satira mu je uspela, ker ni surova, nego fina!

Od mlajših pesnikov zagrebških sta obrnila največjo pozornost nase dr. Velimir Deželić in Stjepko Spanić s svojimi pesmimi. Isa Velikanović je spisal za Matico hrv. epsko pesem „Otmica“, ki je pravi dobiček za literaturo hrvaško. Tudi se odlikuje s svojimi prevodi iz slovanskih (ruskih in poljskih) slovstev. Albert Veber se je poskusil z uspehom v satiri. Milivoj Podravski opisuje v realnih pesmih svojo podravsko domovino, njene ljudi in prilike. V epiki posnema madjarskega pesnika J. Aranja. Brata Mihovil in Mirko Nikolić sta pobudila veliko zanimanje s svojimi pesmimi. Znana sta med mlajšimi pesniki Dragutin Domjanić in Vladimir Vidrić, pesnika dekadentna. — Potem omenja pisatelj še bolj površno Bunjevca Evetovića (Miroslub) a, Ferda Juzbašića, Mladena Barbarića, Ivana Lepušića, Viktorja Badalića (sina Huga Badalića), Zvonimira Devčića, Sane Kurjakovića (Vuksana). Kdor hoče spoznati hrvaške pesnike, naj prebere ta spis. *R. Perušek.*

Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena. (Na svijet izdaje Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.) Knjiga IX., zvezek 1. V Zagrebu 1904. — Prof. J. Milčetić prispeva zanimive „Sitnije priloge“ s folkloristovskega polja, tako o „rajski ptici“, ki nam je znana iz Valjavčeve pesnitve. Pripoveduje se ta gatka v starem glagolskem rokopisu iz leta 1558., ki je prevod iz latinščine; iz tega se da izvajati, da je v hrvaško književnost prešla iz latinske srednjeveške književnosti. Razen tega se nahaja v glagolskem rokopisu, ki je valjda iz XVII. veka in v delih dveh hrvaških piscev iz XVII. oz. XVIII. stoletja in sicer bosenskega Iranjevca Divkovića ter Antona Kanižlića. — V prilogu „Ženidba Dušanova“ se bavi prof. Milčetić z razlago slovenske narodne pesmi „Modri Sekol junak“, ki so jo v Kranjsko prinesli najbrž hrvaški Uskoki 16. ali 17. veka, v prilogu „O dječjim igrama“ pa dodaja opombe o istoimeni moji razpravi v VII. knjigi „Zbornika“.

Med manjšimi prinosi čitamo: „Frjanovo“ (narodni običaj na Murskem polju), ki ga je zabeležil Vid Habjanić, nagornjak na Plešivici pri Jeruzalemu na Štajerkem. Prinos je podan v narečju Stanko Vrazove domovine, a narečje pač ni natančno posneto. *Dr. Fr. Ilešič.*

Janko Koharić: Das Ende des kroatischen National-Königtums. Preis K 1-20. Agram 1904. Commissionsverlag der Buchhandlung G. Trpinac. Druck von Mile Maravić. Domoljubno, zaslužno delo, ki vzbudi zanimanje za pravice hrvaškega naroda v širših krogih.

Koncertna pevka gospica Mira Devova v Belgradu. Ker je Slov. Narod poročal že podrobneje o svečanem koncertu, ki se je vršil dne 19. septembra v belgrajskem kraljevem pozorišču ob velikem kraljevskem slavju v Belgradu pod naslovom „Jugoslovansko umetniško večer“, smo odvezani dolžnosti, poročati natančneje o celotnem programu, pač pa se nam zdi potrebno zabeležiti vprav fenome-

Slovanstva. Renegatje govorijo vsi brez izjeme lepo hrvaščino. Ker je snov lokalizovana, bi bila bolj na mestu vsaj pri preprostih ljudeh domača čakavščina, voditelji odpadnikov pa bi morali med seboj govoriti italijanski. Prav lahko bi si bil poklonil pisatelj svojega nemškega gostilničarja Šanija, ki žlobodra nemško, italijansko, kolne pa slovensko. Poleg mnoge nezdrave sentimentalnosti, ki karakterizuje posebno Jelko in brata Nanda, nastopa tudi nekaj brezpotrebnih oseb. N. pr. nastop prorokovalke Andrijane, pozvane od Lojze, nikakor ne služi v čast hrvaški družbi istrski, saj je Lojza, navzlic pokornosti nasproti svojemu možu Mikuli, zastopnica hrvaške stranke.

R. Perušek.

Ljetopis društva hrvatskih književnika za god. 1903. Zagreb. Tisk dioničke tiskare. 1904. V. 8°, 57 str. Na prvem mestu tega letopisa je govor predsednika Iv. vit. Trnskega na V. glavni društveni skupščini dne 29. marca 1903. Društvo obstoji že štiri leta ter si je nabralo lepo glavnicu. Predsednik navaja v tem govoru nekatere znamenitejše člane, ki so prispevali večje doneske. Sicer pa toži, da je ostalo mnogo društvenih prošenj, posebno do denarnih zavodov, neugodno rešenih. Tajnik Mihovil Nikolić poroča o delovanju društva, ki je na širokem temelju osnovano. Ono ima svojo čitalnico, knjižnico in deli podpore. Radi pičlo prihajajočih sredstev ne more otvoriti tečajev za analfabete in tečaje za tuje jezike so morali reducirati. Doslej imajo 4 odseke: beletristovski, novinarski, glasbeni in strokovnoknjižni. Beletristični odsek je priredil nekoliko predavanj ter je sklical dramske avtorje; s tem se je skušalo nekaj storiti za domačo dramsko umetnost. Poziv novinarskega odseka za osnovo zaklada, iz katerega bi se podpirali hrvaški novinarji in njih sirote, je našel malo odziva. Glasbeni odsek ni pokazal nič življenja. Strokovnjaki pa, ki imajo v Zagrebu svoja strokovna društva, so se slabo brigali za svoj odsek. — Upravni odbor je imel 19 redovitih in izrednih sej. V V. redni glavni skupščini se je sklenilo, izdati prvi letopis za prva 3 leta, ki je bil obenem spominski spis 400 letnice hrvaške književnosti. Na tem občnem zboru se je predložil važen predlog glede na ustvarjanje narodnih knjižnic. V to svrho izdaje društvo „Hrvatske narodne razgovore“, o katerih je izšlo doslej troje knjig. Društvo ima svojo hranilnico „Vesno“, kateri je dovolil odbor kredita do 15.000 kron. — 1. februarja 1904. je štelo društvo 13 zakladnikov, 112 utemeljiteljev, 287 pravih in 69 izrednih članov. Ruski tečaj pod vodstvom g. Stj. Radića je štel 38, franc.-angleški pa pod vodstvom Gj. Jurčića 12 frekventantov. — Pristopili so društvu kot izredni članovi udje bivšega društva hrvaških umetnikov. — Društvo je kupilo biblioteko Vakonovićevo za 1200 kron (mnogo redkosti) ter začelo priprave za bibliografski leksikon. Bilanca je znašala za 1903. l. 63.778 K 49 h. (16.000 K zakladniki, 44.833 K 32 h utemeljitelji, 1048 vpisnina, 135 K podpora zaklada, 1744 K 17 h Marulićeva zaklada, 18 K predplačana članarina.) — Aktiva pa so bila 29.473 K 03 h gotovine, 18.000 K vrednostni papirji, 8328-89 K inventar, 3176-18 K knjižnica, 400 K posojila, 206-40 K jamčevina, 250 K podpore, torej deficita 3143 K 49 h. — „Vesna“ se imenuje v društvu hrv. književnikov posebna zadruga. Njen predsednik je dr. Stjepan Miletić, podpredsednik dr. Dane Gruber. Imovina znaša 15.884-12 K, dobiček 151-85 K za 1. leto, v 2. letu imovina okoli 30.600, dolg okoli 30.000 K, dobiček 600 K. — Dr. Stjepan Ortner izveščava o ljudskih knjižnicah. Izvestje obsega pravilnik ljudskih knjižnic, napotek za njih snovanje, delovanje različnih odborov, da se utemelje knjižnice, ter doneske in darove. Predno je glavna uprava začela svoje delo, je bilo v zagorskih krajih 27 ljudskih knjižnic; za delovanja glavne uprave je pristopilo iz vseh pokrajin 112 ljudskih knjižnic.

R. P.